

DOI: [https://doi.org/10.18371/fp.2\(38\).2020.209296](https://doi.org/10.18371/fp.2(38).2020.209296)

УДК 657 : 336.221

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИКИ, ІНСТРУМЕНТІВ І ТЕХНОЛОГІЙ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

РОГОВА Наталія Василівна*к.е.н., професор кафедри обліку та оподаткування**Черкаського інституту**ДВНЗ «Університет банківської справи»*ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8476-6622>e-mail: rogovanv@ukr.net

Анотація. У статті обґрунтовано роль цифрових технологій в трансформації систем обліку та оподаткування. Проведено аналіз процесу автоматизації сфери бухгалтерського обліку та податкового адміністрування. Охарактеризовано можливості та ефекти впровадження в практику обліку та оподаткування таких технологій, як штучний інтелект, машинне навчання, хмарні технології, Big Data для прогнозування і підприємств аналітики, оптимізації процесів, оцінки ризиків, зменшення витрат, кластеризації і сегментації платників податків тощо. З огляду на значний інноваційний потенціал і високу криптовалютну активність в світі, проведено аналіз правової легітимності криптовалюти, відмінностей в підходах обліку операцій і оподаткування результатів криптовалютної діяльності. Виявлено основні проблеми та надано рекомендації регулювання, обліку та оподаткування криптовалюти в Україні.

Ключові слова: облік, оподаткування, цифрова економіка, цифрові технології, криптовалюта, штучний інтелект.

Постановка проблеми. Активізація трансформаційних процесів у всіх сферах життєдіяльності є слідством розвитку цифрової економіки і стрімкого поширення цифрових технологій, що визначає необхідність адаптивного

Аннотация. В статье обосновано роль цифровых технологий в трансформации систем учета и налогообложения. Проведено анализ процесса автоматизации сферы бухгалтерского учета та налогового администрирования. Охарактеризовано возможности та эффекты внедрения в практику учета и налогообложения таких технологий, как искусственный интеллект, машинное обучение, облачные технологии, Big Data для прогнозной и предписательной аналитики, оптимизации процессов, оценки рисков, уменьшения затрат, кластеризации и сегментации плательщиков налогов и др.. Учитываемый значительный инновационный потенциал и высокую криптовалютную активность в мире, проведено анализ правовой легитимности криптовалюты, отличий в подходах учета операций и налогообложения результатов криптовалютной деятельности. Выявлено основные проблемы и даны рекомендации регулирования, учета и налогообложения криптовалют в Украине.

Ключевые слова: учет, налогообложение, цифровая экономика, цифровые технологии, криптовалюта, искусственный интеллект.

реагування на глобальному і національному рівнях. Результатом інноваційної активності стає поява інновацій на основі цифрових технологій у вигляді нових фінансових інститутів, політик, підходів, моделей, інструмен-

тів і технологій, що мають значний трансформаційний потенціал.

До таких інновацій радикального характеру, безумовно, відносяться цифрові активи, серед яких почесне місце займає криптовалюта, яка дала поштовх появі нових типів активів (токенів, стейблкоїнів), а також ринку криптовалют, кріптовібірж і кріптоплатформ. Поряд з цим іншим інноваціям притаманний інкрементальний (додатковий) ефект позитивних змін на рівні політик, процесів і процедур щодо підвищення ефективності, результативності, надійного збереження великих обсягів даних, підготовки і прийняття обґрунтованих управлінських рішень тощо. В цьому аспекті актуальності набувають питання трансформації систем обліку та оподаткування в умовах цифровізації, які вважаються відносно консервативними та такими, що тривалий час не відчували принципових радикальних змін.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичні основи побудови цифрової економіки можна вважати сформованими. Однак, актуальними залишаються питання прикладного характеру реалізації її пріоритетних завдань з урахуванням динаміки процесів цифровізації, ризиків і ефектів впливу. Все це визначило формування нових наукових напрямів досліджень. Так, феномену криптовалюти і проблемам її регулювання, потенційним можливостям інших фінансових інновацій на основі цифрових технологій присвячені наукові праці С. Васильчак, Г. Карчевої, Д. Кочергіна, О. Максур, О. Ніколайчука, Н. Пантелєєвої, І. Ситник та ін. Також спостерігаємо появу останнім часом наукових публікацій, присвячених проблемам упровадження технологій штучного інтелекту,

машинного навчання, Big Data, хмарних технологій для оптимізації організації процесів обліку та оподаткування, теоретичним і прикладним аспектам обліку і оподаткування операцій з криптовалютами, які розглядали в своїх публікаціях Б. Акінс, А. Белл, Ш. Вайсман, А. Гулькова, Н. Каморджанова, П. Коллін, В. Костюченко, І. Кучеров, А. Лютова, Н. Прокопенко, І. Хаванова, В. Ярова та ін.

Мета статті полягає в дослідженні потенційних можливостей сучасних цифрових технологій в системах обліку та оподаткування, виявлення особливостей и формування пропозицій щодо регулювання, обліку та оподаткування криптовалюти.

Виклад основного матеріалу.

Сучасні цифрові технології та очікувані ефекти від їх впровадження в обліку.

Всі зміни останнього часу в системах обліку, переважно пов'язані з технологічним базисом, інформаційним забезпеченням та автоматизацією. Вже сформувались строгі функціональні підходи та ринок широкої пропозиції надійного інструментарію інформаційних систем, зокрема, бухгалтерського обліку, які вже пройшли певний еволюційний розвиток («1С: Підприємство», «MASTER:Бухгалтерія», «ДЕБЕТ Плюс», SmartFin.ua, IS-pro та інші). Такі системи підтримують строгу формалізацію, регламент і дисципліну процесів бухгалтерського обліку. Зараз вже накопичено досвід автоматизації бухгалтерського обліку, отримання певних ефектів і формування нових очікувань.

Зокрема, впровадження інформаційних систем бухгалтерського обліку показало необхідність їх інтеграції в корпоративну інформаційну систему

(KIC), забезпечення сумісності за форматами даних, інформаційними зв'язками та інтерфейсами (внутрішніми і зовнішніми) всіх учасників. За рахунок цього досягнуто суттєве зменшення часу і підвищення якості обробки інформації, перехід на безпаперовий облік, що дозволяє значно скоротити витрати. Безпаперовий облік на основі електронних документів вже став реалією сьогодення. Але при цьому важливим стає забезпечення їх верифікації і валідації також в автоматичному режимі, для чого такі модулі вбудовуються в програмне забезпечення або надаються як сервіс в онлайн. Так, перевірка валідності може здійснюватися за адресою електронної пошти, електронно-цифровим підписом, міжнародним номером банківського рахунку IBAN, унікальним ідентифікаційним кодом, ПДВ номеру компанії для країн Європейського Союзу (VAT) тощо. Очікуваними ефектами є уникнення небезпеки здійснення транзакцій на користь небезпечних контрагентів, підвищення ризику втрати доходу та зростання ризику втрати репутації бізнесу. В цьому аспекті важливим є також оцінка якості, повноти, точності і достовірності даних щодо здійснення операцій бухгалтерського обліку, більшість таких властивостей підтримується автоматично, але це не виключає обов'язку та відповідальності бухгалтера за їх повноту та своєчасність. Точні і достовірні дані стають запорукою якості бухгалтерського обліку та звітності, підготовка і подання якої в режимі реального часу вже стає нормою, адже динаміка сучасного бізнес середовища потребує швидкого реагування та швидких рішень. Формування звітності в режимі реального часу дозволяє виявити і по-

передити здійснення операцій з недобросовісними контрагентами. Автоматизація бухгалтерського обліку дозволила стандартизувати його процедури та мінімізувати обсяги рутинних завдань і процесів, таким чином підвищити продуктивність і безпеку, усунути негативний вплив людського фактору, закласти засади колективної робота в режимі реального часу (генерація, зберігання і колективна робота з документами з обов'язковістю перевірки версій і внесених змін).

Враховуючи все означене, зауважимо, що основним завданням бухгалтерського обліку залишається збір первинних даних з різноманітних джерел інформації в межах корпоративної інформаційної системи, їх обробка та підготовка для прийняття ефективних управлінських рішень.

Але вже на початку ХХІ століття зі стрімким зростанням обсягів, вартості і цінності інформації, зростає значущість побудови нових систем її обліку на основі цифрових технологій.

Найбільш позитивних ефектів в усіх сферах життєдіяльності найближчим часом очікують від технологій штучного інтелекту (Artificial intelligence, AI), машинного навчання (Machine learning), великих даних (Big Data), блокчейн (Blockchain), хмарних технологій та обчислень (Cloud technologies and computing). В цьому аспекті бухгалтерський облік не є виключенням. У довгостроковій перспективі цифрові технології створюють передумови та відкривають нові можливості для переосмислення та радикального покращення вирішення завдань бухгалтерського обліку. Проте кожна технологія має свої особливості та потенціал, які потребують осмислення для ефективного вирішення ре-

альних бухгалтерських проблем щодо економії часу на формування якісних даних, генерування нових підходів на основі їх аналізу та концентрація уваги на прийнятті управлінських рішень,

розробці бізнес-стратегій, підвищенні фінансової стійкості та конкурентоспроможності на ринку (табл. 1).

Таблиця 1

Сучасні цифрові технології та очікувані ефекти від їх впровадження в обліку

Цифрова технологія	Завдання	Очікуваний ефект
Штучний інтелект, машинне навчання	Автоматизація рутинних, повторюваних і структурованих завдань	Підвищення ефективності автоматизації за рахунок удосконалення кодування облікових записів, підвищення точності; Управління кредиторською і дебіторською заборгованістю; Управління витратами; Виявлення потенційних проблем в управлінні грошовими потоками, розриву між доходами та витратами, сплати ПДВ; Підвищення якості звітності для стратегічного управління; Підвищення якості інвентаризації; Підвищення точності та ефективності аудиту.
	Нестандартні і неструктуровані завдання	Побудова прогностичних моделей для прогнозування доходів і грошових потоків; Управління закупівлями у безпаперовому форматі та з використанням API, аналізу неструктурованих даних змін цін постачальників; Виявлення та прогнозування шахрайських схем; Покращення доступу та аналізу неструктурованих даних з різноманітних джерел.
Хмарні обчислення	Забезпечення безпеки, масштабування, доступу, резервного копіювання і контролю	Зменшення капітальних та експлуатаційних витрат на IT-інфраструктуру та економія часу за рахунок використання потужностей провайдера, централізованого збереження, перегляду і передачі даних, Автоматичне виправляти помилки в звітах, ефективний контроль; Забезпечення гнучкості і масштабованості на рівні ресурсів і користувачів; Забезпечення надійного автоматичного резервного копіювання даних; Безперервність безпеки та цілісності даних за рахунок шифрування, багатофакторної аутентифікації; Доступ у будь який час і в будь якому місці до даних і звітів.

Джерело: побудовано автором на підставі опрацювання [1, 2]

Прикладом інтеграції штучного інтелекту в пакети автоматизації бухгалтерського обліку можуть слугувати

такі платформи як Xero і QuickBooks, де перша покращує процес автоматичної перевірки банківських рахунків і

кодування транзакцій, а друга – для швидкого отримання фінансової інформації в реальному часі, використання керованого штучним інтелектом чат-боту для контролю фінансів і прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Водночас, впровадження штучного інтелекту повинно передбачити оцінку, пов'язаних з цим, нових ризиків, зокрема, упередженості на рівні алгоритмів, програмних помилок, кібератак, правових, репутаційних внаслідок відсутності регулювання сфери штучного інтелекту та інших цифрових технологій.

Нову сучасну парадигму обліку пов'язують з хмарними обчисленнями, які визначаються як Інтернет-послуга (за технологією Software As A Service, SaaS) до використання ресурсів комп'ютерного обладнання і ліцензованого спеціального програмного забезпечення на взаємовигідних умовах і належному рівні обслуговування, що дозволяє забезпечити збереження даних та їх професійну обробку. Мотивами переведення бухгалтерського обліку в хмару є, на нашу думку, постійне зростання обсягів даних, підвищення вимог щодо оперативного їх опрацювання, висока вартість, складність підтримки ІТ-інфраструктури, налаштування та постійного супроводження традиційного програмного забезпечення, особливо для малих і середніх підприємств.

Тобто, маємо підхід реалізації онлайн-бухгалтерії на основі хмарних технологій, яка працює за підтримки і використання обчислювальних потужностей хмарного центру обробки даних (ЦОД) провайдера хмарних рішень (CSP, Cloud Solution Provider). Такий підхід дозволяє [3, с.842]: авто-

матичну генерацію бухгалтерських проводок для різних транзакцій і операцій; автоматичний аналіз для забезпечення кореляції між фінансовим і управлінським обліком; підготовка будь-яких необхідних періодичних звітів або синтетичних фінансових звітів та інформаційних панелей; можливість використання альтернативних планів бухгалтерського обліку для формування звітів з використання різних стандартів фінансової звітності; можливість проведення різноманітних розрахунків і генерування звіти і документи за потреби.

Свої розробки для онлайн-бухгалтерії пропонують відомі компанії KPMG, Ernst & Young, Deloitte, SAP та інші. Ринок онлайн-бухгалтерії на основі хмарних технологій постійно зростає, активно пропонуються FreshBooks, Liquid, QuickBooks Online, Myob, Xero, Aqilla, Microsoft Office та інші. Наприклад, відома компанія пропонує хмарну версію «1С: Зарплата і управління персоналом» без купівлі програми, сервера і найму фахівців, але як комплекс послуг з повним функціоналом через інтернет за помірну щомісячну орендну плату. Провайдер хмарної інфраструктури Tucha.ua перший в Україні пропонує розміщення програм бухгалтерського і фінансового обліку на віртуальному сервері.

Серед вагомих переваг та ефектів використання хмарних технологій в обліку варто відмітити: 1) економія та оптимізація витрат – за рахунок відсутності потреби капітальних інвестицій в комп'ютерне обладнання і програмне забезпечення, постійних витрат на їх обслуговування та підтримку проти змінних витрат щомісячної орендної плати послуг CSP; 2) необмежений

географічно віддалений доступ до фінансової інформації; 3) підвищення продуктивності за рахунок можливості швидкого доступу і взаємодії в режимі реального часу з різноманітних пристроїв (стаціонарний комп'ютер, планшет, мобільний телефон); 4) необмеженість обсягів збереження даних і резервне копіювання; 5) простий інтерфейс та мінімальний час адаптації, широка функціональність для виконання завдань обліку; 6) наявність засобів комунікації для обміну фінансовою інформацією з клієнтами, що підвищує прозорість, покращує взаємовідносини та довіру.

Отже, все більша інтеграція сучасних цифрових технологій і обліку дозволить забезпечити новий рівень управління інформаційними потоками та підтримки прийняття управлінських рішень. Незважаючи на всі переваги хмарних технологій і технологій штучного інтелекту, варто відмітити, що в обліку вони поки використовуються обмежено внаслідок певних причин [4]. До таких, в першу чергу, відноситься невпевненість у забезпеченні інформаційної безпеки та захисту даних, можливість їх втрати без подальшого відновлення. Тому важливим стає проведення IT-аудиту та аналізу ризиків CSP, чітке визначення умов впровадження з обов'язковим страхування кібер-ризиків.

Потенціал цифрових технологій для розвитку податкової системи. Податкова система підтримує виконання державою своїх функцій. Податкова політика потребує ефективних механізмів, інструментів і технологій збору податків для забезпечення стабільних надходжень до бюджету і підтримки державними інвестиціями розвитку

соціальної сфери, освіти, інфраструктури тощо.

Якщо розглядати сучасні трансформаційні аспекти системи оподаткування, то можна зазначити, що вже сталою практикою є автоматизація як на рівні процесів фіскальної служби, так і платників податків. Упроваджені підходи і сервіси мають особливість – вони електронні. Так, наприклад, Державною фіскальною службою України введено: 1) автоматизовану систему «Єдине вікно»; 2) електронний кабінет платника в режимі 24/7/365 з можливістю (он-лайн доступ до даних, аналітичні сервіси, листування та подання звітності, сплата податків для фізичних осіб). Цей сервіс вже має 9 млн. користувачів з понад 80 країн світу; 3) систему автоматичного відшкодування ПДВ; 4) електронний чек; 5) електронний акциз, що передбачає ведення реєстру платників акцизного податку з реалізації пального, єдиного реєстру акцизних накладних, електронне адміністрування реалізації пального; 6) електронний аудит – автоматизований відбір ризикових суб'єктів господарювання та ризикових операцій для перевірки, формування робочого плану ревізора. Впровадження електронних сервісів дозволило скоротити час і витрати, підвищити рівень добровільності сплати податків, збільшити надходження до бюджету, зменшити корупцію [5]. Цілком логічним кроком подальшої автоматизації податкового адміністрування стає потреба розробка нових мобільних додатків з державним статусом для доступу до законодавчої бази та інформації про контрагентів для мінімізації суб'єктами господарювання ризиків оподаткування.

Централізована автоматизація оподаткування поряд з означеними економічними ефектами дозволила формувати та накопичувати значні обсяги якісних податкових даних, які створюють для фіскальної служби певні переваги та привілеї, стають інформаційним базисом впровадження цифрових технологій – штучного інтелекту, машинного навчання, Big Data.

Сьогодні вже спостерігаємо затребуваність таких технологій у виконанні фіскальною службою, по-перше, управлінських і контрольних функцій щодо виявлення та попередження недобросовісної поведінки платників податків, по-друге, при надання послуг і проведенні просвітницької роботи щодо дотримання вимог податкового законодавства. Так, в першому випадку достатньо широко застосовуються традиційні методи фінансової аналітики, які зараз розширюються прогнозними поведінковими моделями для передбачення можливих проблем, які можуть статися, спираючись, наприклад, на аналіз платіжної і податкової дисципліни. Це дозволяє більш точно оцінювати ризики, визначати пріоритети і попереджувальні дії. Водночас, результативність таких дій також оцінюється за допомогою предписательної аналітики, яка моделює ефекти, що можуть статися, з високим рівнем деталізації та точності. І прогнозна, і предписательна аналітика використовують технології штучного інтелекту. Зокрема, штучний інтелект (AI) вже використовується в скорингу платників податків, аналізі форм і способів ухилення від сплати податків, плануванні та проведенні податкових перевірок. Поряд з цим AI дозволяє здійснювати кластеризацію платників податків на основі аналізу стану бізнесу,

платоспроможності, податкової дисципліни та репутації для подальшої сегментації і побудові комунікаційної та персоніфікованої політики оподаткування. Використовуючи машинне навчання, можна також ідентифікувати схеми ухилення від сплати податків. Наприклад, аналіз соціальних мереж допомагає виявляти шахрайство з ПДВ.

Значний ефект економії витрат можна очікувати від впровадження AI в процеси автоматизації обробки фінансової звітності, пошуку та виправлення помилок в аудиторських звітах тощо. При наданні консультативної допомоги і в рамках проведення просвітницької роботи затребувані віртуальні помічники (чат-боти). Наприклад, податкова агенція Іспанії впроваджує AI на рівні: 1) додаткових послуг – віртуальний помічник для обробки запитів, проведення самостійної крос-перевірки, попереднє заповнення декларації з ПДВ, надання в реальному часі інформації про ПДВ; 2) інструментів аналізу податкових ризиків, що дозволяють сегментувати платників податків відповідно до ймовірності недотримання ними податкового законодавства, ініціювати контроль у вірогідних випадках шахрайства [6].

Упровадження технологій штучного інтелекту в фіскальній службі потребує прийняття відповідної концепції, що передбачить зміну IT-інфраструктури через розробку або власного програмного забезпечення, або співпрацю з провідними IT-компаніями та FinTech-стартапами, залучення в штат фахівців, що є експертами та/або мають досвід в сфері системного аналізу, науки про дані, прогнозної та предписательної аналітики, а також забезпечить, гнучку ін-

теграцію всіх структурних підрозділів і фахівців для централізованого або децентралізованого виконання аналітичних функцій.

Незаперечний факт незворотності впровадження сучасних цифрових технологій в оподаткуванні все ж потребує враховувати ризики, пов'язані з їх некоректним використанням. Особливо це стосується технологій штучного інтелекту, де головними принципами повинні стати: 1) обережність у широкому поширенні як у співвідношенні «витрати-результат», так і обґрунтованості підготовки висновків і управлінських рішень та їх прийняття; 2) неупередженість при побудові алгоритмів; 3) об'єктивність оцінки ступеня впливу для збереження прав і гарантій платника податків; 4) прозорість стосовно прийняття рішень відносно платника податків без обмеження права на захист; 5) безпека і конфіденційність [7].

Облік і оподаткування криптовалюти.

Як вже відмічалось, найбільші трансформаційні зміни в обліку та оподаткуванні очікуються від подальшого поширення криптовалют. Криптовалюта є одним з видів цифрових активів, які сьогодні знаходять все більше поширення [8].

Ставлення до криптовалют є досить суперечливими, а єдиного підходу до визначення правового статусу поки не існує. Це викликано тим, що, встановлюючи власні норми її регулювання, країни або обирають позицію спостереження, або виходять з рівня розвитку легітимної і масштабів тіньової економіки, стабільності фінансової та розвиненості правової систем, особливостей національної податкової системи. Незважаючи на обрану позицію,

всі без виключення беруть до уваги рекомендації міжнародних організацій, а саме ФАТФ і ОЕСР щодо обігу грошових коштів, дотримання заходів з протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму (ПВК / ФТ).

Підтвердженням цього є результати компаративного аналізу підходів регулювання цифрових активів у країнах пострадянського простору (табл. 2).

Можна помітити, що законодавчо визначення криптовалюта і операцій з ними закріплені тільки в Білорусії. Значимо, в Білорусії особливі правила щодо криптовалюта діють тільки на території «Парку високих технологій», що з 2018 р. дало можливість продавати і купувати криптовалюту, випускати власні маркери. Наявність чітких вимог до криптоплатформ зробили країну найсприятливішою для будь-яких операцій з криптовалюта на пострадянському просторі. Інші країни знаходяться в «сірій зоні» регулювання, в тому числі в Україні, де розроблені ще в 2017 році законопроекти «Про обіг криптовалют» і «Про стимулювання ринку криптовалюта і їх похідних» були відкликані з розгляду у Верховній Раді в 2019 році [14].

Різноманітність і характерні особливості криптовалюта ускладнюють їх облік. Рада з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (IASB) та Ради зі стандартів бухгалтерського обліку (AcSB) наголошують на необхідності чіткої класифікації криптовалюта як об'єкту обліку [15].

Діючі стандарти МСФЗ також прямо не регламентують операції з криптовалютою. Якщо вона визначена як актив, то облік можливий як: 1) готівка – МСФЗ 7 (IAS7) «Звіт про рух

грошових коштів», МСФЗ 9 (IFRS 9) «Фінансові інструменти»; 2) негрошові фінансові активи – МСФЗ 32 (IAS32) «Фінансові інструменти: розкриття та подання», МСФЗ 9 (IFRS 9) «Фінансові інструменти»; 3) інвестиційна нерухомість – МСФЗ 40 (IAS40) «Інвестиційна нерухомість»; 4) нематеріальні активи – МСФЗ 38 (IAS38) «Нематеріальні активи»; 5) запаси – МСФЗ 2 (IAS2) «Запаси» [16].

Таблиця 2

Підходи до визначення понять «криптовалюта» і «цифровий фінансовий актив»

Країна	Правова легітимність	Визначення
Білорусія	прийнято закон	Криптовалюта - біткоїн, інший цифровий знак (токен), який використовується в міжнародному обороті як універсальний засіб обміну. Цифровий знак (токен) - запис в реєстрі блоків транзакцій (блокчейн), інший розподілений інформаційній системі, яка засвідчує наявність у власника цифрового знака (токена) прав на об'єкти цивільних прав і (або) є криптовалютою.
Росія	розглянуто проект закону	Цифровий фінансовий актив - цифрові права, що включають грошові вимоги, можливість здійснення прав за емісійними цінними паперами, права вимагати передачі емісійних цінних паперів ..., випуск, облік та обіг яких можливі тільки шляхом внесення (зміни) записів у інформаційній системі на основі розподіленого реєстру. Цифрова валюта - сукупність електронних даних (цифрового коду або позначення), що використовуються в інформаційних системах і пропонуються як засіб платежу, що не є офіційною грошовою одиницею Російської Федерації, грошовою одиницею іноземної держави і (або) міжнародної розрахункової або грошовою одиницею
Казахстан	розглянуто проект закону	Цифровий актив – це майно, створене в електронно-цифровій формі із застосуванням криптографії та комп'ютерних обчислень, які не є грошима, цінними паперами, похідними фінансовими інструментами, базовим активом яких є цінні папери, а також електронно-цифровий форма посвідчення майнових прав. Цифровий актив не є засобом платежу.
Україна	відхилено проекти законів	Криптовалюта - це програмний код (набір символів, цифр і букв), який є об'єктом права власності, що може виступати засобом обміну, відомості про який вносяться і зберігаються в системі блокчейн як облікові одиниці у вигляді даних (програмного коду) Криптовалюта - децентралізоване цифровий вимір вартості, може бути виражений в цифровому вигляді і функціонує як засіб обміну, збереження вартості або одиниця обліку, заснований на математичних обчисленнях, є їх результатом і має криптографічний захист обліку. Криптовалюта для цілей правового регулювання вважається фінансовим активом.

Джерело: сформовано автором на основі [9, 10, 11, 12, 13]

Серед пострадянських країн підходи обліку криптовалют відрізняються [17, 18]. На увагу заслуговує Білорусь, Міністерство фінансів якої затвердило Національний стандарт бухгалтерського обліку та звітності «Цифрові знаки (токени)» щодо визначення порядку формування в бухгалтерському обліку інформації про цифрових знаках (токенах) і зобов'язання, які виникають при розміщенні власних токенів в організаціях [19]. Цей стандарт отримав схвальну оцінку з боку інших країн.

В Україні є декілька позицій щодо відображення операцій з криптовалю-

тами в бухгалтерському обліку, зокрема, як фінансового інструменту, використовуючи рахунки 143 «Інвестиції непов'язаним сторонам» та 352 «Інші поточні фінансові інвестиції» [20] або електронних грошей, використовуючи субрахунок 335 «Електронні гроші, номіновані в національній валюті» [18].

Разом з питаннями обліку цифрових активів актуальним є питання оподаткування операцій з криптовалютою.

Світова практика в цьому питанні також неоднозначна (табл. 3).

Таблиця 3

Особливості підходів до оподаткування криптовалют в країнах світу

Країна	статус криптовалюти	база оподаткування	ставка оподаткування	оподаткування ПДВ
Японія	еквівалент майнової цінності	прибутки від продажу та обміну	15% - 55%	тільки при використанні як платіжного засобу (8%)
Сінгапур	товар або послуга	прибуток від торгівлі, майнінгу та продажу за грошові кошти	корпоративний податок на прибуток - 17%	постачання криптовалют як послуги, при придбанні товарів за криптовалюту, якщо власник є платником ПДВ (7%)
Ізраїль	актив, одиниця обміну при бартері	доходи від капіталу	на приріст капіталу фіз. особи 25%, підприємства-47%	юр. особи 17% при реалізації криптовалюти, фіз. особи звільнені, крім майнерів
США	майно	прибуток	15% - 35%, додатково місцеві податки до 10%	-
Мальта	актив	прибуток	35%	18%
Швейцарія	майно, актив	прибуток, приріст капіталу	федеральний податок - 7,83%, кантональний - від 1% до 26%	-

Джерело: [21; 22, с.44-45]

Аналіз свідчить, що, по-перше, криптовалюта знаходяться поза податкового регулювання, частково на визначений термін (як, наприклад, зробила Білорусія –до 1 січня 2023 року)

або повністю звільняється від оподаткування, або, по-друге, обкладається податком на приріст капіталу з операцій з обміну криптовалюта на звичайні гроші (США), прибутковий податок

на операції з купівлі-продажу криптовалюта (Австралія), податок на криптовалютні операції (Великобританія), податок на приріст капіталу і податок на багатство (Норвегія, Фінляндія, Німеччина), прибутковий податок (Австрія).

Україна, в розроблених законопроектах внесення змін до Податкового кодексу, також передбачає встановити оподаткування, зокрема: 1) податок на прибуток в розмірі 18%, але з прийняттям пільгового періоду (в залежності від проектів закону він встановлювався до 31.12.2024 року – 5% або до 31.12.2029 – 0%; сплату ПДФО – 5% від прибутку від продажів або 18% від прибутку); 2) не передбачається сплата ПДВ за окремими операціями з криптовалюта, крім певних ситуацій; 3) передбачається звільнення від ПДВ на імпортне обладнання для Майнінг в термін до 31.12.2029 року [23, 24]. Як бачимо, підхід до криптовалютної діяльності досить лояльний порівняно з іншими країнами (табл. 3), що, на нашу думку, не можна вважати прийнятним, враховуючи високий рівень тіньової економіки (більше 40% ВВП). Крім того, тривала невизначеність правового статусу криптовалюти, а, відтак, відсутність оподаткування криптовалютної діяльності, нажалі, працюють на послаблення бюджетної безпеки. Викликає запитання надання пільг оподаткування криптовалюти, адже відсутній чіткий і конкретизований зв'язок цілей і результату криптовалютної діяльності з цілями і завданнями розвитку економіки України (за прикладом Білорусії). Тобто, виникає питання: кому це вигідно?

В режимі дискусії знаходиться оподаткування криптовалюти в Росії [25] і Казахстані [26].

Спираючись на зарубіжну практику обліку та оподаткування операцій з криптовалютою, вважаємо, що для України основними принципами повинні стати збереження цілісності фінансового ринку, захист прав споживачів, однозначне визначення правового статусу, гнучке та адаптивне реагування. Для цього потрібно прийняти законі та підзаконні акти щодо діяльності криптовалютних бірж і проведення ІСО, компаній, які здійснюють діяльність в сфері купівлі-продажу криптоактивів, операторів цифрових гаманців та ін..

Доцільно продовжити удосконалення інституційної структури за досвідом зарубіжних країн, охоплюючи регулювання, моніторинг і нагляд, облік і оподаткування криптовалютної діяльності.

Висновки. Цифрова економіка здатна забезпечити сталий економічний розвиток. Поширення цифрових технологій трансформують традиційні системи обліку і оподаткування, змінюючи політику, інструменти і технології. Успішність таких трансформаційних процесів залежить від активності розробки концептуальних політик впровадження інновацій на основі сучасних цифрових технологій, спираючись на прогресивний світовий досвід, оперативності імплементації і реагування на цифрові тренди, формуючи і розвиваючи необхідний інноваційний, технологічний, інтелектуальний потенціал. Все це дозволить подолати певний консерватизм і деструктивність традиційних систем обліку та оподаткування, надати їм подальший розвиток відповідно умов цифрової економіки.

Список використаної літератури

1. Artificial intelligence and the future of accountancy. ICAEW. URL: <https://www.icaew.com/-/media/corporate/files/technical/information-technology/thought-leadership/artificial-intelligence-report.ashx> (дата звернення: 2.04. 2020).
2. Top Benefits of Cloud Computing for CPAs And Accounting Firms. URL: <https://www.acecloudhosting.com/blog/cloud-computing-benefits-cpa-accounting/> (дата звернення: 2.04. 2020).
3. Otilia Dimitriu Marian Matei A New Paradigm for Accounting through Cloud Computing *Procedia // Economics and Finance*, 2014. – Vol. 15. – P. 840-846. DOI: [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(14\)00541-3](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(14)00541-3).
4. The effects of cloud technology on management accounting and decision making. CIMA. URL: https://www.cimaglobal.com/Documents/Thought_leadership_docs/Management%20and%20financial%20accounting/effects-of-cloud-technology-on-management-accounting.pdf. (дата звернення: 2.04. 2020).
5. Е-готовність сервісів ДФС. URL: <http://sfs.gov.ua/data/files/235874.pdf> (дата звернення: 2.04. 2020).
6. Recent and Future Developments of the Spanish Tax Agency in the Immediate Supply of Information System. URL: <https://www.iota-tax.org/news/recent-and-future-developments-spanish-tax-agency-immediate-supply-information-system> (дата звернення: 14.04. 2020).
7. The use of Artificial Intelligence by tax administrations, a matter of principles. URL: <https://www.ciat.org/the-use-of-artificial-intelligence-by-tax-administrations-a-matter-of-principles/?lang=en> (дата звернення: 14.04. 2020).
8. Пантелеєва Н.М., Рогова Н.В. Криптоактиви: проблеми типізації та регулювання. Регулювання та перспективи ринку крипто активів: зб. матеріалів учасн. Всеукр. наук. Форуму. Київ: КНЕУ, 2018. С. 128-131.
9. Декрет Президента Беларуси № 8 от 21.12.2017 «О развитии цифровой экономики». URL: http://president.gov.by/ru/official_documents_ru/view/dekret-8-ot-21-dekabrja-2017-g-17716/ (дата звернення: 14.04. 2020).
10. Законопроект ГД РФ №419059-7 «О цифровых финансовых активах». URL: <https://sozd.duma.gov.ru/bill/419059-7> (дата звернення: 14.04. 2020).

11. Проект Закона Республики Казахстан «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам регулирования цифровых технологий» URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=38319324#pos=0;39 (дата звернення: 14.04. 2020).
12. Проект Закону про обіг криптовалюти в Україні 7183 від 06.10.2017 URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62684 (дата звернення: 14.04. 2020).
13. Проект Закону про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні 7183-1 від 10.10.2017 URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62710 (дата звернення: 14.04. 2020).
14. Current aspects of transformation of economic relations: cryptocurrencies and their legal regulation / N. M. Pantielieieva, N. V. Rogova, S. M. Braichenko, S. V. Dzholos, A. S. Kolisnyk // Financial and credit activity: problems of theory and practice, Vol 4, No 31 (2019), 410-418. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v4i31.190962>
15. Navigating the brave new world of cryptocurrency and URL: <https://media.cpaontario.ca/stewardship-of-the-profession/pdfs/Navigating-the-Brave-New-World-of-Cryptocurrency-and-ICOs.pdf> (дата звернення: 19.04. 2020).
16. Что такое криптовалюты с точки зрения МСФО? URL: https://gaap.ru/articles/СНто_такое_криптовалюты_с_точки_зрения_MSFO/ (дата звернення: 19.04. 2020).
17. Юристы обсудили криптовалюту в бухгалтерском учёте РФ: единый курс-курс, льготы для майнеров URL: <https://habr.com/ru/news/t/462001/> (дата звернення: 19.04. 2020).
18. Яцик Т. В. Методика фінансового обліку криптовалюти як особливого виду електронних грошей. *Молодий вчений*. 2017. №2 (42). С. 349-354.
19. Национальный стандарт бухгалтерского учета и отчетности «Цифровые знаки (токены)» URL: http://www.minfin.gov.by/upload/accounting/mfso/project_discussion/project_19032018.pdf (дата звернення: 19.04. 2020).
20. Петрук О. М., Новак О. С. Сутність криптовалюти як методологічна передумова облікового відображення. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2017. №4 (82). С. 48-55.

21. Обзор законодательного регулирования криптовалют в отдельных государствах. KPMG. 2017. URL: <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/ru/pdf/2017/11/ru-ru-cryptocurrency-legislative-regulation-worldwide-november-2017-upd.pdf> (дата звернення: 19.04. 2020).
22. Рогова Н.В. Проблемні аспекти оподаткування криптовалют. / Н.В. Рогова // Розвиток банківських систем світу в умовах глобалізації фінансових ринків : Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції. 9 листопада 2019 р. – Черкаси: ЧННІ ДВНЗ «Університет банківської справи», 2019. – С.43-46.
23. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування операцій з віртуальними активами в Україні № 9083 від 14.09.2018 URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64597 (дата звернення: 19.04. 2020).
24. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування операцій з віртуальними активами в Україні № 9083-1 від 27.09.2018. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64696 (дата звернення: 19.04. 2020).
25. Криптовалюты и блокчейн как атрибуты новой экономики. Евразийская экономическая комиссия URL: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_makroec_pol/SiteAssets/%D0%94%D0%BE%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4_FINAL.pdf (дата звернення: 19.04. 2020).
26. В Казахстане разработали законопроект о налогообложении майнинга и криптовалют. URL: <https://forklog.com/v-kazahstane-razrabotali-zakonoproekt-o-nalogooblozhenii-majninga-i-kriptovalyut/> (дата звернення: 19.04. 2020).